

VODA - VIR ŽIVLJENJA

POKRAJINSKI ARHIV KOPER
ARCHIVIO REGIONALE DI CAPODISTRIA

Pokrajinski arhiv Koper v letu 2016 praznuje šestdeset let svojega obstoja. Ob tem je treba pripomniti, da je obdobje organizirane arhivske dejavnosti v Slovenskem primorju bistveno daljše, saj traja 139 let od namestitve prvega arhivarja grofa Stefana Rote v Piranu, in celo 405 let od namestitve *arhivista* Agostina Vide v Kopru.

Vsem znan rek *zgodovina je učiteljica življenja* je v resnici utemeljen v arhivistiki; lahko rečemo, da je arhivistika *vir zgodovine*. Brez ohranjenega arhivskega gradiva, niti zgodovina ne more učiti. Človekovo potrebo po tem, da ohrani in dokumentira svoja dejanja, pravice in obstoj, je arhivistika materializirala in omogočila zgodovini, da nas uči življenju.

Nastanek arhiva v Kopru je povezan z ustanovitvijo Mestne knjižnice Koper, ki je poleg knjižnega zbirala in hranila tudi arhivsko gradivo. Na pobudo Zgodovinskega društva v Kopru je Občinski ljudski odbor Koper 1. oktobra 1953 ločil arhiv od knjižnice. Arhiv je postal samostojna služba v okviru Občinskega ljudskega odbora Koper, njegov prvi upravnik pa prof. Mario Bratina. Po priključitvi cone B Svobodnega tržaškega ozemlja Jugoslaviji je bil na podlagi jugoslovanske arhivske zakonodaje 25. februarja 1956 z odločbo št. 01/3- 560/2-56 ustanovljen Mestni arhiv Koper kot samostojna ustanova za izvajanje varstva arhivskega gradiva za občino Koper. Od 1. julija 1966 je bilo njegovo območje razširjeno na občine Ilirska Bistrica, Izola, Postojna in Sežana. S sklepom Okrožnega gospodarskega sodišča Koper, št. 1068/67 z dne 13. oktobra 1967 je bil arhiv preimenovan v Pokrajinski arhiv Koper. Predhodnik Pokrajinskega arhiva Koper je tudi Mestni arhiv Piran, ki ima ravno tako dolgo in bogato zgodovino, arhivu v Kopru pa se je priključil 20. junija 1974.

Sicer pa začetki arhivske dejavnosti segajo v 19. stoletje. V Piranu so mestnega arhivarja namestili že leta 1877, občina Piran pa je Mestni arhiv ustanovila leta 1887 in ga leta 1891 združila z Mestno knjižnico (vodil ga je prof. Domenico Vatta), v sklopu katere je ostal vse do leta 1955, ko je Občinski ljudski odbor Piran ustanovil Mestni arhiv Piran kot samostojno ustanovo. Mestni arhiv je deloval do 1974, od tega leta dalje pa je kot enota Pokrajinskega arhiva Koper.

Ustanoviteljice Pokrajinskega arhiva Koper so bile občine, za območje katerih je arhiv opravljal varstvo arhivskega gradiva. Leta 1998 je s sklepom o ustanovitvi javnega zavoda Pokrajinski arhiv Koper (Ur. l. RS, št. 17/98) postala ustanoviteljica arhiva Republika Slovenija. Danes arhiv skrbi za arhivsko gradivo ustvarjalcev v šestih upravnih enotah (Ilirska Bistrica, Izola, Koper, Piran, Postojna, Sežana) oziroma v desetih občinah (Ankaran, Divača, Hrpelje-Kozina, Ilirska Bistrica, Izola, Komen, Piran, Pivka, Postojna, Sežana) in eni mestni občini (Koper).

Arhiv v skladu z zakonom opravlja strokovne naloge s področja varstva javnega in zasebnega arhivskega gradiva, kot so evidentiranje, zbiranje, valorizacija, strokovna obdelava, izdelava pripomočkov za raziskovanje, vodenje evidenc, uporaba arhivskega gradiva, znanstvenoraziskovalno delo, informatizacija, materialno varovanje, restavracija, konservacija in reproduciranje arhivskega gradiva, ter druge naloge varstva arhivskega gradiva, za katere je pristojen.

Pokrajinski arhiv Koper spada med manjše arhive, saj v svojih depojih hrani okoli 6,5 km arhivskega gradiva, vendar se lahko pohvali z nekaterimi najstarejšimi zvrstmi gradiva v slovenskem prostoru (npr. mestni statuti, notarske in vicedominske knjige). Če omenimo dragotine iz naše zakladnice, nas čas odnese do leta 1173 in najstarejše listine v fondu piranske komune ter do leta 1332 in najstarejše listine v fondu koprške komune.

Hranimo več kot 8700 testamentov, 1800 notarskih pergamentnih listin, 170 dukalov, gradivo pomembnih rodbin, pravosodja, uprave, šolstva, gospodarstva, društev, združenj... Hranimo in varujemo kulturno, politično, socialno in gospodarsko identiteto ljudi in države, na področju, za katero smo pristojni.

V šestdesetih letih delovanja je za arhiv in arhivsko gradivo skrbelo 65 sodelavk in sodelavcev, ki so oziroma so bili v arhivu kratek čas ali dolga leta. In prav vsi so zaslužni, da se danes lahko ponašamo tako z obletnico kot z izjemno bogato zakladnico.

Ker pa se zgodovina ponavlja, se v arhivu znova srečujemo s prostorsko problematiko, kot so se srečevali naši predhodniki - arhivski delavci. Niti *zlata* šestdeseta leta prejšnjega stoletja niso bila arhivu naklonjena, kar kaže dejstvo, da so se arhivski delavci več kot tri desetletja prizadevali za ustrezne depojske in poslovne prostore. Danes se arhiv, v finančno neugodnih časih, znova spopada s prostorsko stisko in se arhivski delavci prizadevamo za pridobitev novih depojskih prostorov.

Načelo prvotnega izvora v arhivistiki, ki sodi med temelje arhivske stroke po svetu, pa nam daje legitimno pravico, da vztrajamo pri izpolnitvah zahtev po restituciji arhivskega gradiva iz Italije, ki sodi v Pokrajinski arhiv Koper. Naši predhodniki niso odnehali, ne bomo niti mi.

Glede na to, da vse resne zadeve temeljijo na virih, da je *arhivistika vir zgodovine*, da je *zgodovina učiteljica življenja* in da je *vir življenja voda*, smo se odločili, da naših 60 v Pokrajinskem arhivu Koper predstavimo z arhivskimi viri, ki dokumentirajo *življenje z vodo in ob vodi*.

Zakaj ravno voda, morje? Čeprav vemo, da nismo edini, ki v središče pozornosti postavljamo vodo, je bila izbira pretehtana.

Ob praznovanju obletnic v arhivih večinoma prikazujejo razvoj arhiva kot institucije, probleme in rešitve pri izvajanju dejavnosti, razvoj in uspehe kadrov in strukturo arhivskega gradiva, ki ga arhiv hrani. Naša prva ugotovitev je bila, da smo si arhivi v Sloveniji in širše, eni starejši, drugi malo mlajši, podobni po vseh naštetih kriterijih. Ta povezovalni element je dober in vzpodbuja uspešno sodelovanje in sočasen razvoj arhivov in stroke.

Ne glede na to si vsakdo želi izpostaviti in pokazati nekaj, kar ga označuje kot nekaj posebnega, se s tem pohvaliti in pri drugih vzbuditi zanimanje ter svoje delovanje umestiti v skupni mozaik na posebno mesto. Ko smo se v arhivu spraševali, kaj je tisto, kar nas zaznamuje in nam daje čar posebnosti, smo ugotovili, da so to vode v vseh pojavnih oblikah (morje, nadzemne in podzemne reke, izviri, poplavni svet in brakična močvirja, Kras in njegove jame) in z njimi povezane dejavnosti.

Dejstvo je, da je 70 odstotkov človeškega telesa in 80 odstotkov planeta Zemlja sestavljenih iz vode, ki je gonilna sila življenja. Oceani in morja predstavljajo primaren vir energije, mineralov, proteinov in dajejo polovico kisika, ki je potreben za uravnavanje klime. Zato trditev, da brez morja ne bi bilo življenja na Zemlji, »*drži vodo*«.

Vpliv, predvsem morja, na našem področju lahko zaznamo v gospodarstvu, obrti, prehranjevalnih navadah, športu, turizmu, klimi...

Predstavitev Pokrajinskega arhiva Koper, njegovih šestdeset let, v knjigi in na razstavi, je oblikovana tako, da nas popelje skozi arhivske vire, ki jih hranimo, naš arhiv v luči drugačnosti pa postavi ob bok bogati arhivski dediščini v Sloveniji.

Iz arhivskih fondov smo skušali izbrati na oko prijetne, zanimive in povedne dokumente povezane z vodo, ki bi kar najbolj odražali življenje in dejavnosti na območju, ki ga pokriva naš arhiv. Izbrani dokumenti so razvrščeni v posamezne sklope, ki so podnaslovljeni z reki, izreki, pregovori ali deli istrskih in slovenskih ljudskih pesmi. Na ta način so bili zasnovani naslednji sklopi: ŠČEPEC SOLI, LAKOTE NI (*Pridobivanje soli*); MORJA ŠIROKA CESTA (*Pomorstvo*); BARČICA PO MORJU PLAVA (*Ustanovitev Luke Koper in Splošne plovbe Piran*); ENA RIBA SLANA, TO JE ŽIVEŽ MOJ (*Ribištvo*), STOJI UČILNA ZIDANA (*Ustanovitev in delovanje šol, povezanih z morjem*); OD ZRAKA SE NE DA ŽIVETI (*Gospodarska podjetja*); ČÍČKA GRE V MALEN (*Mostovi, žage in mlini*); OJ MATI, MAMCA, POŠLJITE ME PO VODO (*Oskrba z vodo*); POVSOD JE LEPO, DOMA JE NAJLEPŠE (*Ureditev pokrajine, regulacija rek in melioracija zemljišč*); TECI, TECI, BISTRA VODA (*Ekologija in hidrologija*); ZDRAVNIK SKRBI, NARAVA POZDRAVI (*Nalezljive bolezni, obmorska zdravilišča in kolonije*), VSI NA ODDIH (*Obmorski turizem*); ČUDOVITI SVET PODZEMLJA (*Kraška pokrajina jugozahodne Slovenije*); Z VETROM V JADRA (*Športne dejavnosti na vodi*) in KAJ PA JE TEGA TREBA BILO (*Kazniva dejanja, naravne nesreče in druge nezgode, povezane z vodo*).

Prepričani smo, da bo sprehod skozi šestdeset let našega arhiva, skozi vire in življenje, zanimiv in poučen. Viri, ki jih ponujamo, pa ne bodo dovolili, da spomin in zgodovina »splavajo po vodi«.

Prijetno krmarjenje.

Nada Čibej